

Poliisi laskimoverinäytteenottajana

Jonna Lehtinen

10/2024

TIIVISTELMÄ

Jonna Lehtinen: Poliisi laskimoverinäytteenottajana

Opinnäytetyön muoto: Tutkimuksellinen opinnäytetyö

Julkisuusaste: Julkinen

Ohjaaja: Petri Tuominen & Matti Tuominen (POLAMK)

Tutkinto: Poliisi (AMK)

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on selvittää, miten verinäytteitä ottavat poliisit kokevat näytteenoton työssään. Käyn opinnäytetyössäni läpi, miten rattijuopumus todetaan ja miten Poliisihallitus ohjeistaa terveydenhuollon ammattia harjoittamaan oikeutetun poliisin oikeudesta ottaa verinäyte epäilystä. Käsittelen myös työssäni mitä päihdetutkimuspakkaus sisältää ja kuinka verinäyte otetaan käytännössä.

Opinnäytetyö on toteutettu kvalitatiivisena tutkimuksena. Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastatteluna heinäkuun 2024 aikana. Yksilöhaastatteluihin osallistui kolme virassa olevaa poliisia ja ryhmähaastatteluun kolme terveydenhuoltoalan ammattilaista. Kaikki haastateltavat esiintyvät tutkimusaineistossa anonymisti eikä heistä kerätty henkilötietoja tutkimuksessa.

Haastatteluiden pohjalta johtopäätöksiä tutkimuksessa voidaan todeta, että poliisin suorittama verinäytteenotto epäilystä säästää aikaa ja resursseja. Haittoina koetaan työtilat kenttäolosuhteissa, mahdollisesti aggressiivisesti käyttäytyvä kohdehenkilö sekä pistotapaturmien mahdollisuus.

Sivumäärä: 36

Tarkastuskuukausi ja vuosi: 10/2024

Avainsanat: Laskimoverinäytteenotto. Poliisi. Kvalitatiivinen tutkimusmuoto.

ABSTRACT

Jonna Lehtinen: Police as venous blood samplers

Type of thesis: Research thesis

Publicity: Public

Supervisor: Petri Tuominen & Matti Tuominen (POLAMK)

Degree: Bachelor of police services

The purpose of this thesis is to find out how police officers who take blood samples experience sampling in police work. In my thesis, I go through how drunk driving is diagnosed and how the Police Board instructs the health care profession to exercise the right of a legitimate police officer to take a blood sample on suspicion.

The thesis has been implemented as a qualitative study. The research material was collected as a theme interview during July 2024. Three police officers on duty participated in the individual interviews. I also interviewed three employees in the health care industry in a group interview. All interviewees appear anonymously in the research material and no personal information was collected about them in the study.

Based on the interviews, the conclusions of my research can be stated that the blood sampling of the suspect by the police saves time and resources. Disadvantages are the work spaces in field conditions and a customer who may behave aggressively and possible needle injury.

Pages: 36

Month and year of review: 10/2024

Keywords: Venous blood sample. Police. Qualitative form of research.

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	5
1.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	6
2 PÄIHTEET JA LIIKENNE	6
2.1 Alkoholi.....	6
2.2 Huumausaineet	7
3 KESKEISET RIKOSNIMIKKEET	8
3.1.1 Rattijuopumus	8
3.1.2 Törkeä rattijuopumus	9
3.1.3 Vesiliikennejuopumus	9
3.1.4 Junaliikennejuopumus.....	10
3.1.5 Ilmaliikennejuopumus.....	10
4 RATTIJUOPUMUKSEN TOTEAMINEN	11
4.1 Seulonta-alkometri.....	11
4.2 Tarkkuusalkometri	11
4.3 Henkilönkatsastus	12
4.4 Poliisin oikeus ottaa laskimoverinäyte.....	12
5 PÄIHDETUTKIMUSPAKKAUS	14
6 LASKIMOVERINÄYTTEENOTTO.....	16
6.1 Laskimoverinäytteenoton komplikaatiot	20
6.1.1 Pyörtyminen.....	20
6.1.2 Hyperventilaatio	21
6.1.3 Mustelma	21
6.1.4 Laskimotulehdus	21
6.1.5 Valtimopisto	22
6.1.6 Hermopisto	22
6.1.7 Verialtistumistapaturma.....	22
7 TUTKIMUSMENETELMÄ	23
7.1 Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä.....	23

7.2 Teemahaastattelu.....	24
8 TUTKIMUS JA SEN TULOKSET	25
8.1 Tutkimuksen toteutus ja haastateltavat.....	25
8.1.1 Tausta ja koulutus.....	27
8.1.2 Verinäytteenottaminen poliisina	28
8.1.3 Poliisin työpari ja kohdehenkilö	29
8.1.4 Hyödyt	30
8.1.5 Haitat	30
8.1.6 Terveysthuoltoalan ammattilaisten näkemys.....	31
9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	32
9.1 Johtopäätökset.....	32
9.2 Pohdinta	33
10 LÄHTEET	35

1 JOHDANTO

Olen taustaltani hoitaja ja olen ottanut aikaisemmassa työssäni laskimoverinäytteitä asiakkailta. Poliisiammattikorkeakoulussa opiskellessani luin Poliisihallituksen ohjeistuksen terveydenhuoltoalan koulutuksen saaneen poliisin mahdollisuudesta ottaa epäilyssä rattijuopumustapauksessa verinäytteet nautitun alkoholin tai muun huumaavan aineen määrittämiseksi. Päätin tehdä opinnäyte-työni aiheesta poliisi laskimoverinäytteenottajana, koska aiheesta ei löytynyt aiempaa tutkimusta poliisityön ympäriltä. Aihe on mielestäni myös ajankohtainen, koska terveysasemien yöpäivystyksiä on vähennetty pienemmiltä paikkakunnilta. Epäillyn kuljettaminen poliisin toimesta päihdetutkimukseen kauemmas vie enemmän aikaa ja resursseja.

Epäilyssä rattijuopumusrikoksessa epäilty voidaan altistaa henkilönkatsastuksena verikokeeseen alkoholin tai muun huumaavan aineen määrittämisessä verestä Pakkokeinolain 8 luvun 32 § perusteella. Verikoe suoritetaan myös jälkinauttimisepäilyssä, sekä jos epäiltyä ei ole tavattu ajosta, jolloin verikokeen tuloksesta voidaan takaisinlaskennalla selvittää ajon aikana ollut alkoholin määrä veressä.

Poliisi toimittaa epäillyn lähimmälle terveysasemalle, jossa hoitaja ottaa verikokeen kohdehenkilöstä. Poliisi antaa hoitajalle päihdetutkimuspakkauksen, jossa on verinäytteeseen tarvittavat 4 vaakuumputkea ja näytteenottoneulat. Poliisihallitus on antanut ohjeistuksen 15.2.2013, että terveydenhuollon ammattia harjoittamaan oikeutetulla poliisilla on myös oikeus ottaa laskimoverinäyte epäilystä.

Ensisijaisesti epäilylle tulisi tehdä tarkkuusalkometrikoe. Tarkkuusalkometrillä ei kuitenkaan voida todeta muita päihdyttäviä aineita kuin alkoholia. Huumausaineiden käyttö on lisääntynyt Suomessa mikä on lisännyt verikokeiden ottamista epäilyiltä.

Tutkimusaiheeksi ja kysymykseksi muotoutui, miten verikokeita ottavat poliisit kokevat verinäytteenoton ja mitä hyötyjä ja mahdollisia haittoja he näkevät poliisin suorittamasta näytteenotosta. Tutkimusmenetelmiksi valikoitui kvalitatiivinen tutkimus ja aineiston keruumenetelmäksi yksilö- ja ryhmähaastattelut.

1.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on selvittää, miten poliisit, joilla on terveydenhuoltoalan aiempi koulutus ja oikeus ottaa laskimoverinnäytteitä ovat kokeneet näytteenoton poliisin valvonta- ja hälytyssektorilla. Tutkimuskysymyksenä on, mitä hyötyjä ja haittoja poliisit näkevät verinäytteenotosta poliisina, sekä minkälaisen ohjeistuksen Poliisihallitus on antanut verinäytteenottoon. Haluan myös tutkimuksessa selvittää terveydenhuollon ammattilaisten näkökulman aiheeseen.

Tutkimuksessani ei käsitellä salassa pidettävää materiaalia, joten työ on julkinen.

Tutkimuksen viitekehyksen määrittää kirjallisuus näytteenotosta ja välineistä, Poliisihallituksen ohjeistus, sekä Rikos- ja Pakkokeinolaki. Haastatteluilla saadut vastaukset toimivat aineistona tutkimukselleni.

Tutkimuksen tulokset hyödyttävät siten, että aiheesta löytyy jatkossa kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä suoritettu suppea katsaus. Tällä hetkellä aiheesta ei löydy tietoa ja kuitenkin poliisina on alanvaihtajia, joilla on taito ja koulutus ottaa verinäytteitä. Työstäni saa lisäksi käytännön tietoa, miten toimia, jotta voi ottaa poliisina verinäytteitä. Uskon, että moni terveydenhuoltoalan ammattilainen, joka on vaihtanut ammattia, haluaisi hyödyntää näytteenottotaitoaan, jos siihen rohkaistaan ja se huomioidaan erityistaitona.

2 PÄIHTEET JA LIIKENNE

2.1 Alkoholi

Jo pienikin määrä alkoholia veressä huonontaa ajokykyä ja lisää onnettomuusriskiä. Rattijuopumuksen raja ylittyy, kun veren alkoholipitoisuus on ajonaikana vähintään 0,5 promillea veressä tai 0,22 mg/l uloshengitysilmassa tai törkeästä rattijuopumuksesta alkoholipitoisuuden ollessa 1,2 promillea tai 0,53 mg/l. Rattijuopumuksesta tuomitaan myös, jos kuljettajan veressä on ajon aikana huumausaineen vaikuttavaa ainetta tai sen aineenvaihduntatuotetta. (Warpenius ym. 2013, 125.)

Moottoritonta ajoneuvoa, kuten polkupyörää, alkoholin tai muun huumaavan aineen vaikutuksen alaisena kuljettava voidaan tuomita liikennejuopumuksesta moottorittomalla ajoneuvolla. (Liikenneturva.fi.)

Veren alkoholipitoisuus nostaa onnettomuuteen joutumisen todennäköisyyttä. Veren alkoholipitoisuuden ylittäessä 0,5 promillea onnettomuusriski kasvaa voimakkaasti ja 1,6 promillen rajan ylityksessä kuljettajan onnettomuuteen joutumisen todennäköisyys on noussut jo 40-kertaiseksi selvään kuljettajaan verrattuna. (Liikenneturva.fi.)

Poliisin tietoon tulee rattijuopumustapauksia erityisen paljon viikonloppu öisin ja kiinni jäädään etenkin suurten juhlapyhien, kuten vapun, juhannuksen ja uudenvuodenpäivän aikaan. Rattijuopumukseen liittyy usein riskikäyttäytymistä, kuten kaahailua, turvavyön ja muiden turvalaitteiden käyttämättömyyttä, ajoa ilman ajo-oikeutta ja vaarallista riskikäyttöä. Huomattava osa rattijuopumustapauksista tulee poliisin tietoon onnettomuuksien, poikkeavan ajotavan tai liikenneriikkomusten kautta. (Warpenius ym. 2013, 125.)

Alkoholi poistuu elimistöstä palamalla. Maksa polttaa puhdasta alkoholia noin yhden gramman tunnissa kymmentä painokiloa kohden. Elimistön alkoholipitoisuus riippuu henkilön painosta. Naisilla alkoholiannos nostaa elimistön alkoholipitoisuutta keskimäärin miehiä enemmän kehon pienemmän nestemäärän takia. Alkoholiannos (esim. pullo keskiolutta, 12 cl viiniä tai 4 cl viinaa) sisältää 12–14 grammaa alkoholia. Yhden alkoholiannoksen palaminen elimistöstä kestää noin kaksi tuntia. Krappula alentaa monin tavoin ajokykyä. Alkoholin nauttimista seuraavana päivänä kuljettajan onkin syytä tarkkailla omaa ajokykyään. (Liikenneturva.fi.)

2.2 Huumausaineet

Eri huumausaineille ei ole Suomessa asetettu alkoholin promillerajojen tapaisia rajoja, jotka olisivat yhteydessä eri aineiden mahdolliseen vaarallisuuteen liikenteen kannalta. Laissa on huumeiden osalta nollatoleranssi. Poliisin käyttämä huumeepikatesti antaa suuntaa siitä, onko kuljettajan elimistössä huumaavaa ainetta; tarkempi tieto aineesta ja sen määrästä saadaan verikokeen avulla. Huumausaineiden kohdalla ei Suomessa ole määritelty tarkkoja raja-arvoja sille, milloin kyseessä on törkeä rattijuopumus. Poikkeuksen nollatoleranssiin muodostavat lääkeaineet, joihin ajoneuvon kuljettajalla on resepti. Mikäli aineiden katsotaan vaikuttavan ajoon, voi rattijuopumuksen raja ylittyä. (Liikenneturva.fi.)

Huumaavien aineiden vaikutukset vaihtelevat aineen mukaan. Huumausaineet voivat olla keskushermostoa lamaannuttavia (depressantit) tai kiihottavia (stimulantit) tai ne voivat aiheuttaa aistiharhoja (hallusinogeenit).

- Depressantit, kuten kannabis, opioidit: hidastavat reaktiokykyä, vääristävät käsitystä etäisyyksistä ja nopeudesta sekä heikentävät keskittymiskykyä.

- Stimulantit kuten amfetamiini, metamfetamiini, kokaiini: voivat lisätä riskinottoa ja aggressiivista käytöstä sekä vääristää näkemähavaintoja.
- Hallusinogeenit kuten LSD: voivat aiheuttaa näkö- ja kuuloharhoja, jotka vaikeuttavat nopeuden ja etäisyyksien arviointia.
- Lääkeaineista väärinkäytetään useimmiten rauhoittavia ja unilääkkeitä, kuten bentsodiatsepiineja. (Liikenneturva.fi)

Huumaavat aineet vaikuttavat arviointi-, havainnointi- ja reaktiokykyyn, reaktioaikaan sekä motoriisiin toimintoihin. Huumeiden ja lääkeaineiden aiheuttamat onnettomuudet muistuttavat alkoholin aiheuttamia onnettomuuksia, koska onnettomuuteen johtaneet fyysiset ja psyykkiset vaikutukset ovat usein samanlaisia. (Liikenneturva.fi.)

Luvalliset lääkkeet on rajattu rattijuopumuksen ulkopuolelle, ainakin huumausaineita koskevassa kohdassa. Luvallisia lääkkeitä on kahdenlaisia: reseptilääkkeet ja ilman reseptiä saatavat lääkkeet. Jos henkilölle on määrätty lääkettä lääkärin toimesta, lukeutuu se näihin lääkkeisiin. Lääkärin ei tarvitse olla Suomessa toimiva, eikä lääkkeellä tarvitse olla myyntilupaa Suomessa. Edellytys kuitenkin on, että sitä käytetään sen oikeaan käyttötarkoitukseen. Siten esimerkiksi huumeriippuvuuteen määrättävää Subutexiä ei tietenkään saa käyttää suonensisäisesti, vaikka sitä olisi henkilölle määrätty. (Rikoslakimies.fi.)

3 KESKEISET RIKOSNIMIKKEET

Seuraavassa luvussa on keskeiset Rikoslain 23 luvun liikennesrikosnimikkeet, joissa poliisilla on oikeus altistaa kohdehenkilö verikokeeseen.

3.1.1 Rattijuopumus

Joka kuljettaa moottorikäyttöistä ajoneuvoa tai raitiovaunua nautittuaan alkoholia niin, että hänen verensä alkoholipitoisuus ajon aikana tai sen jälkeen on vähintään 0,5 promillea tai että hänellä tällöin on vähintään 0,22 milligrammaa alkoholia litrassa uloshengitysilmaa, on tuomittava rattijuopumuksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Rattijuopumuksesta tuomitaan myös se, joka kuljettaa moottorikäyttöistä ajoneuvoa tai raitiovaunua käytettyään huumausainetta niin, että hänen veressään on ajon aikana tai sen jälkeen käytetyn huumausaineen vaikuttavaa ainetta tai sen aineenvaihduntatuotetta. Tämän momentin säännöstä ei kuitenkaan sovelleta, jos

mainittu aine tai aineenvaihduntatuote on peräisin lääkevalmisteesta, jota kuljettajalla on ollut oikeus käyttää. Rattijuopumuksesta tuomitaan niin ikään se, joka kuljettaa moottorikäyttöistä ajoneuvoa tai raitiovaunua käytettyään muuta huumaavaa ainetta kuin alkoholia taikka tällaista ainetta ja alkoholia niin, että hänen kykynsä tehtävän vaatimiin suorituksiin on huonontunut. (Rikoslaki, 23 luku, 3 §.)

3.1.2 Törkeä rattijuopumus

Jos rattijuopumuksessa 1) rikoksenteikijän veren alkoholipitoisuus on vähintään 1,2 promillea tai hänellä on vähintään 0,53 milligrammaa alkoholia litrassa uloshengitysilmaa, tai 2) rikoksenteikijän kyky tehtävän vaatimiin suorituksiin on tuntuvasti huonontunut taikka 3) rikoksenteikijä on käyttänyt muuta huumaavaa ainetta kuin alkoholia tai tällaista ainetta ja alkoholia niin, että hänen kykynsä tehtävän vaatimiin suorituksiin on tuntuvasti huonontunut, ja olosuhteet ovat sellaiset, että rikos on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen turvallisuudelle, rikoksenteikijä on tuomittava törkeästä rattijuopumuksesta vähintään 60 päiväsakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. (Rikoslaki, 23 luku, 4 §.)

3.1.3 Vesiliikennejuopumus

Joka ohjailee alusta tai toimii aluksessa sen kulun turvallisuuteen olennaisesti vaikuttavassa tehtävässä 1) nautittuaan alkoholia niin, että hänen verensä alkoholipitoisuus tehtävän aikana tai sen jälkeen on vähintään 1,0 promillea tai että hänellä tällöin on vähintään 0,44 milligrammaa alkoholia litrassa uloshengitysilmaa tai että hänen kykynsä tehtävän vaatimiin suorituksiin on huonontunut tai 2) käytettyään muuta huumaavaa ainetta kuin alkoholia tai tällaista ainetta ja alkoholia niin, että hänen kykynsä tehtävän vaatimiin suorituksiin on huonontunut ja olosuhteet ovat sellaiset, että teko on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen turvallisuudelle, on tuomittava vesiliikennejuopumuksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Vesiliikennejuopumuksesta tuomitaan myös se, joka ohjailee ammattimaisessa vesiliikenteessä alusta tai määräyksestä toimii tällaisessa aluksessa sen kulun turvallisuuteen tai ympäristön pilaantumisen ehkäisemiseen olennaisesti vaikuttavassa työtehtävässä nautittuaan alkoholia niin, että hänen verensä alkoholipitoisuus tehtävän aikana tai sen jälkeen on vähintään 0,5 promillea tai että hänellä tällöin on vähintään 0,22 milligrammaa alkoholia litrassa uloshengitysilmaa. Vesiliikennejuopumuksesta ei kuitenkaan tuomita silloin, kun ohjailtavana on ollut soutuvene taikka siihen kooltaan, nopeudeltaan tai muuten rinnastettava vesikulkuneuvo tai kun 1 momentissa tarkoitettu tehtävä on ollut tällaisessa aluksessa. (Rikoslaki, 23 luku, 5 §.)

3.1.4 Junaliikennejuopumus

Joka kuljettaa junaa tai toimii muussa junaturvallisuuteen olennaisesti vaikuttavassa tehtävässä nautittuaan alkoholia niin, että hänen verensä alkoholipitoisuus tehtävän aikana tai sen jälkeen on vähintään 0,5 promillea tai että hänellä tällöin on vähintään 0,22 milligrammaa alkoholia litrassa uloshengitysilmaa tai että hänen kykynsä tehtävän vaatimiin suorituksiin on huonontunut, on tuomittava junaliikennejuopumuksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Junaliikennejuopumuksesta tuomitaan myös se, joka kuljettaa junaa tai toimii muussa junaturvallisuuteen olennaisesti vaikuttavassa tehtävässä käytettyään huumausainetta niin, että hänen veressään on tehtävän aikana tai sen jälkeen käytetyn huumausaineen vaikuttavaa ainetta tai sen aineenvaihduntatuotetta. Tämän momentin säännöstä ei kuitenkaan sovelleta, jos mainittu aine tai aineenvaihduntatuote on peräisin lääkevalmisteesta, jota tehtävää suorittavalla on ollut oikeus käyttää. Junaliikennejuopumuksesta tuomitaan niin ikään se, joka toimii 1 ja 2 momentissa mainitussa tehtävässä käytettyään muuta huumaavaa ainetta kuin alkoholia tai tällaista ainetta ja alkoholia niin, että hänen kykynsä tehtävän vaatimiin suorituksiin on huonontunut. (Rikoslaki, 9 luku, 7 §.)

3.1.5 Ilmaliikennejuopumus

Joka ohjaa ilma-alusta tai toimii sen miehistön jäsenenä tai muussa lentoturvallisuustehtävässä nautittuaan alkoholia niin, että hänen verensä alkoholipitoisuus tehtävän aikana tai sen jälkeen on vähintään 0,5 promillea tai että hänellä tällöin on vähintään 0,22 milligrammaa alkoholia litrassa uloshengitysilmaa tai että hänen kykynsä tehtävän vaatimiin suorituksiin on huonontunut, on tuomittava ilmaliikennejuopumuksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Ilmaliikennejuopumuksesta tuomitaan myös se, joka ohjaa ilma-alusta tai toimii sen miehistön jäsenenä tai muussa lentoturvallisuustehtävässä käytettyään huumausainetta niin, että hänen veressään on tehtävän aikana tai sen jälkeen käytetyn huumausaineen vaikuttavaa ainetta tai sen aineenvaihduntatuotetta. Tämän momentin säännöstä ei kuitenkaan sovelleta, jos mainittu aine tai aineenvaihduntatuote on peräisin lääkevalmisteesta, jota tehtävää suorittavalla on ollut oikeus käyttää. Ilmaliikennejuopumuksesta tuomitaan niin ikään se, joka toimii 1 ja 2 momentissa mainitussa tehtävässä käytettyään muuta huumaavaa ainetta kuin alkoholia tai tällaista ainetta ja alkoholia niin, että hänen kykynsä tehtävän vaatimiin suorituksiin on huonontunut. (Rikoslaki, 23 luku, 6 §.)

4 RATTIJUOPUMUKSEN TOTEAMINEN

4.1 Seulonta-alkometri

Seulonta-alkometrillä voidaan mitata alkoholia uloshengitysilmosta. Alkoholi poistuu ihmisen elimistöstä uloshengitysilman mukana. Uloshengitysilmassa poistuvan alkoholin määrä riippuu veren alkoholipitoisuudesta. 0,25 mg/l alkoholipitoisuus uloshengitysilmassa vastaa puolta promillea verestä mitattuna. Uloshengitysilman alkoholipitoisuuden ollessa 0,60 mg/l, veren alkoholipitoisuus on 1,2 promillea. Epäilyissä rattijuopumustapauksissa rattijuopumuksen toteaminen tapahtuu pääasiassa uloshengityksestä mittaamalla. (Tolvanen, 1999, 49.)

Lainsäädännön mukaisesti poliisi voi tehdä seulonta-alkometri puhallutuksen kaikille moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettajille. Seulonta-alkometriin tehtävä puhallus on ensisijainen keino todeta rattijuopumus. (Poliisi.fi.)

4.2 Tarkkuusalkometri

Seulontamittarin puhalluskokeen perusteella liikennejuopumuksesta epäilty on ensisijaisesti pyrittävä altistamaan tarkkuusalkometrillä suoritettavaan hengitysilmanäytteen antamiseen. Tarkkuusalkometrillä voidaan todeta hengitysilmassa oleva alkoholinmäärä vertaamalla sitä koeaineeseen. (Poliisihallituksen ohje 2020/2013/773, 1.) Tarkkuusalkometrin tarkoitus on saada tarkka lukema henkilön hengitysilmassa olevasta alkoholista. Tarkkuusalkometrejä on poliisiasemilla ja osassa poliisiautoissa.

Tarkkuusalkometrin käyttö ei sovellu aina. Henkilö on altistettava verikokeeseen, jos:

- 1) hän ei fyysisen tilansa tai fyysisten ominaisuuksiensa vuoksi kykene suorittamaan vaadittavaa puhallusta tarkkuusalkometrillä hengitysilmanäytteen saamiseksi, tai*
- 2) hän on käyttänyt lääke- tai huumausaineita tai muita huumaavia aineita, tai*
- 3) hänellä on ollut mahdollisuus nauttia alkoholia ajon jälkeen, tai*
- 4) hän kärsii keuhkojen toimintaan vaikuttavasta sairaudesta, tai*
- 5) hän on ilmoittanut kieltäytyvänsä puhaltamasta tarkkuusalkometriin, tai*

6) hänen toimittamisensa tarkkuusalkometrillä suoritetaan näytteen antamiseen viivästyisi pitkän ajoetäisyyden vuoksi, tai

7) hän kieltäytyy seulontamittarilla suoritettavasta puhalluskokeesta. (Poliisihallituksen ohje 2020/2013/773, 1–2.)

4.3 Henkilönkatsastus

Koe nautitun alkoholin tai muun huumaavan aineen toteamiseksi on määritelty Pakkokeinolain (806/2011) 9 luvussa erityisiin tutkintakeinoihin liittyvissä pakkokeinoissa.

Poliisimies voi määrätä moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettajan tai muussa rikoslain 23 luvussa tarkoitettussa tehtävässä toimivan kokeeseen, joka tehdään tämän mahdollisesti nauttiman alkoholin tai muun huumaavan aineen toteamiseksi. Kokeesta kieltäytymisen taikka kokeen suorittamisen turvaamisen tai luotettavan koetuloksen saamisen vuoksi voidaan toimittaa henkilönkatsastus, johon ei tarvita pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöstä. Koe on tehtävä siten ja sellaisella menetelmällä, ettei siitä aiheudu tarpeetonta tai kohtuutonta haittaa tutkittavalle. Tulli- ja rajavartiolaitoksella sekä Liikenteen turvallisuusviraston liikennettä valvomaan määräämällä virkamiehellä on tehtävässään sama toimivalta kuin poliisimiehellä 1 momentin mukaan. (Pakkokeinolaki, 9 luku, 2 §.)

4.4 Poliisin oikeus ottaa laskimoverinäyte

Poliisihallituksen antaman ohjeistuksen mukaan 15.2.2013 alkaen poliisit, joilla on terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) 5 § perusteella oikeus harjoittaa sairaanhoitajan, terveydenhoitajan, kättilön tai laboratorionhoitajan ammattia ja jotka on merkitty terveydenhuollon ammattihenkilöiden keskusrekisteriin, ovat laillistettuina ammattihenkilöinä oikeutettuja ottamaan verinäyte epäilyltä. (Poliisihallituksen ohje 2020/2013/773, 2.)

Ohjeen mukaan verinäytteenottamisesta ei suoriteta erillistä korvausta poliisille, mutta sen sijaan poliisin moniammatillisuus ja on otettava huomioon arvioidessa hänen erityistaitojaan ja niiden merkitystä hänen toimensa kanssa. (Poliisihallituksen ohje 2020/2013/773, 2.)

Poliisin ottamaan verinäytteenotossa ei sovelleta potilaan asemasta tai oikeuksista annetun lain säännöksiä, koska kysymyksessä olevissa tilanteissa henkilö ei ole potilas. (Poliisihallituksen ohje 2020/2013/773, 2.)

Poliisiyksikkö vastaa siitä, että poliisilla on riittävä koulutus ja kokemus laskimoverinäytteenottoon. Laskimoverinäytteitä ottavan poliisin on osoitettava osaamisensa näyttökokeella. Näyttökoe näytteenotosta tehdään alueen terveysasemalla. Poliisin on osoitettava muodollinen pätevyytensä terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen rekisterin otteella. Tämän lisäksi poliisin on esitettävä työ- ja koulutodistuksin, miten hän on säilyttänyt ammattitaitonsa. Mikäli selvitykset ovat riittävät, voi työnantaja todeta, että erillistä näyttökoetta ei tarvita. Jos laskimoverinäytteitä ottava poliisi tarvitsee työnantajana toimivan poliisiyksikön arvion mukaan tehtävää harjoittelua, tai jos poliisi itse ennen tehtävän vastaanottamista sitä pyytää, tulee selvittää voiko poliisi suorittaa käytännön harjoittelua lähimmällä terveysasemalla. (Poliisihallituksen ohje 2020/2013/773, 3.)

Terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain 18 § perusteella rekisteröidyllä ammattihenkilöllä on velvollisuus ylläpitää ja kehittää ammattinsa edellyttämää ammattitaitoa sekä perehtyä ammattitoimintaansa koskeviin säännöksiin ja määräyksiin. Työnantajana toimivan poliisiyksikön velvollisuus on luoda edellytykset sille, että ammattihenkilö voi osallistua tarvittaviin ammatillisiin täydennyskoulutuksiin. (Poliisihallituksen ohje 2020/2013/773, 3.)

Poliisihallituksen ohjeistuksen mukaan verinäytteenotolle on erityisenä edellytyksenä, että verinäytteenottaminen on toiminnallisesti ja taloudellisesti perusteltua ja henkilö suostuu poliisin suorittamaan näytteenottamiseen. Ohjeessa kerrotaan kahdeksan eri kohtaa, milloin poliisi ei saa ottaa verinäytettä kohdehenkilöltä:

1. Poliisi ei saa ottaa verinäytettä, jos kohdehenkilön laskimot ovat huonosti näkyvissä ja näytteenotto olisi siksi vaikeaa. Näytteenotosta voi koitua näin ollen herkemmin komplikaatioita kohdehenkilölle.
2. Verinäytettä ei saa ottaa, jos olosuhteet ovat sellaiset, että näytettä ei voi ottaa turvallisesti. Esimerkiksi kohdehenkilö on levoton, valaistus on huono, tilat näytteenottoon eivät ole riittävät.
3. Kohdehenkilö kieltäytyy sekä hengitysilmanäytteen antamisesta, että verinäytteenotosta.
4. Kohdehenkilöllä on sairaus, joka voi aiheuttaa vaaraa hänen omalle terveydelleen.
5. Kohdehenkilöllä on sairaus mikä voi vaarantaa poliisin terveyden. Esimerkkinä veriteitse tarttuvat sairaudet.
6. Kohdehenkilö kertoo kokeneensa aiemmin komplikaatioita näytteenoton yhteydessä. Esimerkiksi pahoinvointia, pyörtymistä ja tulehduksia.
7. Kyseessä on epäilty, joka vaatii kliinistä koetta, jonka voi vain lääkäri suorittaa.

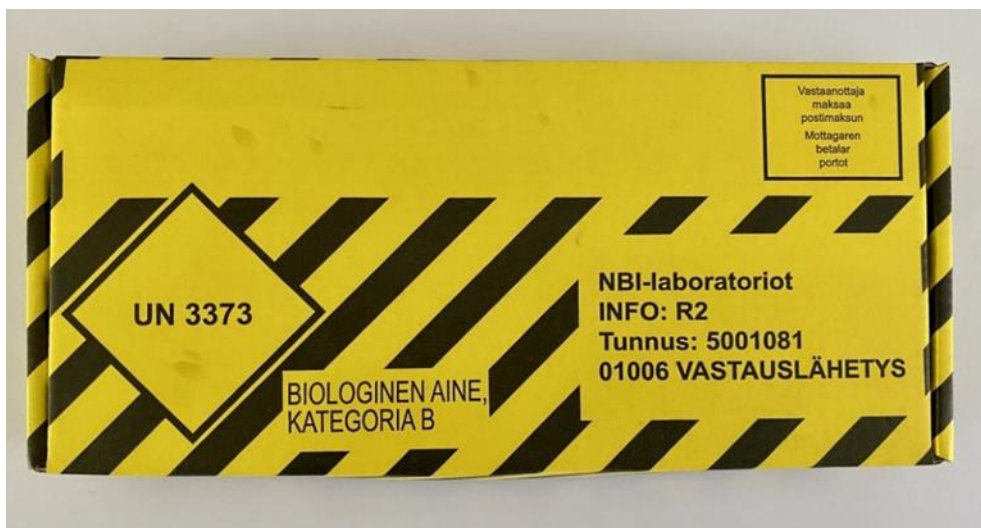
8. Kyseessä on Rikoslain 23 luvun 9 § liikennejuopumus moottorittomalla ajoneuvolla.

Näissä tilanteissa, joissa poliisi ei voi ottaa näytettä kohdehenkilö on toimitettava lähimmälle terveysasemalle taikka muuhun terveydenhuollon yksikköön. (Poliisihallituksen ohje 2020/2013/773, 3–4.)

Jos henkilö on kieltäytynyt antamasta hengitysilmanäytettä sekä kieltäytynyt verinäytteenottamiseen poliisi ei saa ottaa häneltä näytettä, koska näytteenottamisessa saatetaan joutua käyttämään voimakeinoja. Poliisin tehtävä on tuolloin turvata turvallinen näytteenotto terveydenhuollon ammattihenkilölle. (Poliisihallituksen ohje 2020/2013/773, 4.)

Näytteitä ottava poliisi saa kuvalla ja henkilötiedoilla varustetun kortin, jossa ilmenee hänen oikeutensa harjoittaa terveydenhuollon ammattia. Kortti varmennetaan poliisiyksikön päällikön nimikirjoituksella ja yksikön leimalla. Kortti on kartonkia, se on laminoitu ja sen koko vastaa poliisin virka-merkin kokoa. Kortti on esitettävä ennen näytteenottoa kohdehenkilölle. (Poliisihallituksen ohje 2020/2013/773, 8.)

5 PÄIHDETUTKIMUSPAKKAUS

Kuva 1. Päihdetutkimuspakkaus. Kuva Jonna Lehtinen.

Päihdetutkimuspakkaus (kuvassa 1) sisältää lähes kaiken tarvittavan välineistön henkilönkatsastuksena suoritettavaan verinäytteenottoon. Välineet ovat pahvisessa laatikossa, mikä on mustakeltaraidallinen ja sen kanteen on merkitty lähetykseen liittyviä tietoja Postille. Pakkauksesta puuttuvat välineet verinäytteenottoon ovat staasi, eli puristusside (kuvassa 4), suojakäsineet, käsihuuhde, särmäjäteastia, ihoteippi ja ja dufferit eli sidetaikokset (kuvassa 4) pistokohdan sulkemiseen. Nämä välineet on näytteitä ottavan poliisin hankittava erikseen.

Päihdetutkimuspakkauksessa on neljä Natriumfluoridi vakuumiverinäyteputkea (kuvassa 6), tunnistetarrat veriputkiin, vesipohjaiset puhdistuslaput (kuvassa 5), siipineula (kuvassa 2), turvaneula (kuvassa 3), suojaussi täytettyihin veriputkiin, päihdetutkimuslomake A ja B, sinettitarra pakkauksen sulkemiseen ja Postin lähetystietotarrat. (Kuvassa 7).

Päihdetutkimuslomake A on tutkimus- ja lausuntopyyntö, jonka täyttää poliisi. Päihdetutkimuslomake B on näytteenotto ja kliininen päihdetutkimuslomake, jonka verinäytteenottaja täyttää. B lomakkeen kliinisen tutkimuksen saa suorittaa vain lääkäri. (Poliisihallituksen ohje 2020/2013/773, 2.)

Veripakkauksessa on kaksi näytteenottoneulaa. Neulatyypit ovat vakuumineula ja siipineula. Vakuumineulassa neula on kiinnitetty ohjaimeen, jossa on muovinen turvasuojus taitettavaksi neulan päälle heti näytteenoton jälkeen. Näin turvataan, että jo kontaminoitunut neula ei ole avoin näytteenoton jälkeen ja neula ei ole enää käyttökelpoinen pistämiseen. Siipineulassa on letku, joka antaa tilaa käden liikkeille. Siipineula soveltuu ohuiden ja pienten laskimoiden näytteenottoon. Siipineulassa ei ole ohjainta, eikä turvaneula ominaisuutta.

Näyteputket, johon näyte otetaan alkoholin tai muun huumaavan aineen määrittämisessä ovat natriumfluoridiputkia ja ne tunnistavaa harmaasta korkista.

Kuva 2. Siipineula. kuva Jonna Lehtinen.

Kuva 3. Turvaneula. Kuva Jonna Lehtinen.

6 LASKIMOVERINÄYTTEENOTTO

Poliisi vastaa ja seuraa näytteenottoprosessia, jos hän ei itse ota verinäytettä kohdehenkilöltä. Paikat missä poliisi verinäytteen ottaisi, ovat poliisin partioauto tai poliisiaseman tilat, koska jos kohdehenkilöä lähdetään kuljettamaan johonkin sopivamaan paikkaan verinäytteenoton vuoksi, ei hyötyä poliisin ottamasta näytteenotosta synny.

Seuraavaksi käyn teoriassa läpi laskimoverinäytteenoton.

Näytettä otettaessa asiakkaan tulisi istua mukavassa asennossa ja kyynärtaive tuettuna, jotta käsi pysyy rentona. Näytteenottokäsi tulisi olla suoraan ojennettuna siten, että käsi muodostaa suoran linjan olkapäästä ranteeseen. Ranne osoittaa ylöspäin ja nyrkki on auki näytteenoton ajan. (Friman ym. 2021, 114.)

Kertakäyttöisten suojakäsineiden käyttöä suositellaan aina verinäytteidenotossa. Otettaessa näytteitä veritartunta- kosketustartuntapotilaista käytetään aina suojakäsineitä. Kädet desinfioidaan alkoholipitoisella käsihuuhteella aina ennen suojakäsineiden pukemista sekä niiden riisuminen jälkeen. (Tuokko ym. 2009, 37.)

Asiakkaan näytteenottokäsivarteen laitetaan staasi. Staasi on puristusside, mikä rajoittaa verenkiertoa. Puristuksen vaikutuksesta verenkierron laskimopaluu hidastuu, mutta valtimoverenkierto säilyy ennallaan. Staasi laitetaan olkavarteen kyynärpään yläpuolelle noin kämmenen leveyden (7–10 cm) päähän pistokohdasta. Puristussiteen avuin on helpompi tunnustella laskimon suonet. Staaseja on kestäkäyttöisiä ja kertakäyttöisiä. Staasin tulee olla tarpeeksi tiukalla, mutta se ei saa aiheuttaa kipua. Staasi löysätään heti, kun veri alkaa valua näyteputkeen. (Friman ym. 2021, 106.)

Kuva 4. Staasi, taitoksia ja haavateippi. Kuva Jonna Lehtinen.

Seuraavaksi asiakkaan kädestä katsotaan sopiva pistokohta. Pistokohdan valinnassa näytteenottajan on tunnettava ihmisen anatomian perusteet. Näytteenottajan on erotettava toisistaan laskimot ja valtimot palpoimalla, eli tunnustelemalla sormilla asiakkaan ihon päältä. Ihon läpi kuultavat siniset verisuonet ovat laskimoita ja yleisin näytteenottopaikka on kyynärtaipeen laskimot. Useimmiten parhaiten näytteenottoon soveltuu kyynärtaipeen keskilaskimo, joka sijaitsee suunnilleen samassa kohtaa suurimmalla osalla ihmisistä. Keskilaskimo on yleensä parhaiten näkyvillä, eikä sen välittömässä läheisyydessä sijaitse valtimoita. (Friman ym. 2021, 108.)

Pistokohdan tulee olla terve ja ehjä. Näytettä ei tule ottaa mustelmaisesta, turvonneesta, tatuoidusta, tulehtuneesta, arpisesta tai muuten vaurioituneesta kohdasta. Näytettä ei tule ottaa myöskään halvaantuneesta raajasta. Pistokohdan tulee tuntua palpoidessa joustavalta. Arpeutunut laskimo tuntuu jänteen kaltaiselta, joustamattomalta ja kovalta. Iäkkäillä ihmisillä suonet ovat hauraita ja voivat olla sen vuoksi hankalasti paikallistettavia. Asiakkaan kuivuminen ja matala verenpaine voi vaikeuttaa laskimon paikantamista. Näytteenottoon soveltuva laskimo on painettaessa kimmoisa, pehmeä, suora ja tukevasti paikoillaan. (Friman ym. 2021, 109.)

Mikäli sopivaa näytteenottokohtaa ei löydy kyynärtaipeen laskimoista, voidaan näytteenottokohtaa etsiä kämmenselän päältä. Kämmenselästä otettuun verinäytteenottoon soveltuu veripakkauksessa oleva siipineula. (Kuvassa 2.) Kämmenselän laskimot näkyvät selkeästi, mutta koska laskimot ovat hyvin lähellä ihon pintaa, neula puhkaisee herkästi laskimon takaseinän ja tällöin neulan päässä olevan näyteputken vakuumi vetää suonen seinämät toisiaan vasten, eikä verinäytteenotto tällöin onnistu. (Friman ym. 2021, 111.)

Veren alkoholipitoisuuden määrittämiseksi ihoa ei tule puhdistaa etanolia sisältävällä puhdistuslappuilla. Tämän vuoksi päihdetutkimuspakkauksessa on vesipohjaisia puhdistuslappuja (Kuvassa 5). (Mustajoki ym. 2013, 872.)

Asiakkaan käden liikkeen estämiseksi näytteenottajan tulee tukea omalla kädellään asiakkaan kättä ja dominoivalla kädellään ottaa neulan ohjaimen yläpäästä kiinni. Toisen käden peukalolla voi sitoa laskimon paikoilleen pistokohdan alapuolelta, jotta laskimo ei siirry paikaltaan pistettäessä. Neulanpään hioksen, eli neulan kärjen pään hiottu osa tulee osoittaa ylöspäin. (Friman ym. 2021, 116.)

Ennen pistämistä asiakasta tulisi varoittaa etukäteen pistämisestä. Neula työnnetään laskimon suuntaisesti ihosta läpi noin 0,5 cm syvyyteen. Pistosyvyys ja kulma riippuvat laskimon syvyydestä. Näytteenottajan tulisi pitää neulaa kannatteleva käsi vakaana neulan ollessa suonessa tukemalla oman kätensä asiakkaan käsivarteen. Jos neula ei ole riittävässä syvyydessä, verta saattaa tihkua neulan kärjen hios osasta, jolloin neulaa on työnnettävä syvemmälle välittömästi. (Friman ym. 2021, 116.)

kuva 5. Ihon puhdistuslaput. Kuva Jonna Lehtinen.

Neulan ollessa suonessa näyteputki työnnetään neulan ohjaimeen. Kun veri alkaa virrata putkeen, tulee staasi avata olkavarresta. Näyteputken alipaine täyttää putkeen oikean määrän verta. Jos verta ei ala virrata putkeen, neulaa voi kallistaa, työntää syvemmälle tai tehdä mikromuovituksen neulan ulosvetämiseksi suonen paikantamiseksi. Suonta ei saa kuitenkaan alkaa etsimään neulalla. Putken täytyttyä vaihdetaan tarvittaessa toinen putki neulan ohjaimeen, jos on tarvetta ottaa useampi putki verinäytettä. Näyteputki sekoitetaan kerran ja välittömästi neulasta irrottamisen jälkeen, mikäli putkessa on joko hyytymistä estävää tai aktivoivaa ainetta. Fluoridiputki vaatii erityisen huolellisen sekoituksen, jotta jauhemainen fluoridi sekoittuu näytteeseen. (Friman ym. 2021, 119–120.)

Kun viimeinen näyteputki on otettu, neula vedetään suonesta tasaisella vedolla ja toisella kädellä painetaan välittömästi pistokohtaa haavataitoksilla (kuvassa 4) verenvuodon tyrehdyttämiseksi. Turvaneulan kärki painetaan sormella neulan päälle ja suojattu neula hävitetään välittömästi särjäjäteastiaan. (Friman ym. 2021, 119–120.) Siipineula hävitetään ilman suojatuppea välittömästi särjäjätteeseen.

Asiakasta pyydetään painamaan pistokohtaa muutaman minuutin ajan mustelman estämiseksi. Tämän jälkeen pistokohtaan laitetaan haavataitos. Näytteenotokättä ei saisi rasittaa seuraavan tunnin aikana. (Mustajoki ym. 2013, 872.)

Kuva 6. Näyteputket. Kuva Jonna Lehtinen.

Näyteputkiin liimataan tarra, jotta näyte on jäljitettävissä ja yhdistettävissä kohdehenkilöön. Päihdetutkimuspakkauksessa on valmiit tarrat putkille. Tarra liimataan putkeen niin, että näyteputkesta näkyy putken näytemäärä. Näyteputket laitetaan pakkauksessa olevaan sinettipussiin ja päälle liimataan pakkauksessa oleva viivakooditarra. Viivakooditarrat korvaavat näyteputkiin kirjoitetut henkilötiedot. Jokainen putki ja lomake merkitään tunnistetarroilla. Jokaisessa päihdetutkimuspakkauksessa on omat tunnistetarransa, joiden koodit sitovat näytteet lomakkeisiin. Siksi eri päihdetutkimuspakkausten tunnistetarroja ei saa sekoittaa keskenään. (Mustajoki ym. 2013, 872.)

Sinettipussi ja päihdetutkimuslomakkeet laitetaan päihdetutkimuspakkaukseen ja pakkaus sinetöidään tarralla. Pakkaukseen laitetaan Postin viivakoodillinen seurantatarra ja lähetetään Rikostekniiseen laboratorioon. Näytteitä voi säilyttää huoneenlämmössä maksimissaan 2 vuorokautta. Pidempi säilytys tulee tehdä jääkaapissa. (Päihdetutkimuspakkauksen ohje.)

Jälkinauttimisväitetilanteessa tulee epäilystä ottaa lisäksi toiset verinäytteet noin 2–4 tunnin kuluttua ensimmäisestä näytteestä. Näyteputket tulevat kaikki samaan päihdetutkimuspakkaukseen samasta asiakkaasta. (Mustajoki ym. 2013, 872.) Jälkinauttimisväitetilanteessa asiakas on kuljetettava päihtyneiden säilytystiloihin odottamaan aikamääreen kulumista.

Jos kohdehenkilö ilmoittaa nauttineensa alkoholia vasta ajon jälkeen, otetaan ensimmäinen näyte viimeistään yhden tunnin ja viidentoista minuutin kuluttua jälkinauttimisen alkamisesta ja toinen neljän tunnin kuluttua jälkinauttimisen loppumisesta. Toinen näyte on aina otettava, vaikka ensimmäistä ei olisi saatukaan. (Mustajoki ym. 2013, 872.)

kuva 7. Lähetystarrat päihdetutkimuspakkauksessa. Kuva Jonna Lehtinen.

6.1 Laskimoverinäytteenoton komplikaatiot

Seuraavassa osiossa on yleisimmät komplikaatiot, joita voi syntyä laskimoverinäytteenotosta kohdehenkilölle. Osiossa on myös mahdollisesta pistovahingosta työtapaturmana näytteenotossa.

6.1.1 Pyörtyminen

Yleisimmin esiintyvä näytteenoton komplikaatio on pyörtyminen. Kyseessä on lyhyt, äkillinen tajunnan menetys. Tämä saattaa tapahtua äkkiarvaamatta, yllättäen. Asiakas voi olla muutoin hyväkuntoinen, mutta jännittää näytteenottoa. Tätä ei välttämättä edes huomaa asiakkaan käytöksestä, koska hän saattaa yrittää peitellä jännitystään. Tavallisin on vasovagaalinen reaktio, jossa jännittyneenä asiakkaan sydämen löynti hidastuu, verenpaine laskee ja aivot kärsivät hetkellisestä hapenpuutteesta. (Tuokko ym. 2009, 50.)

Ammattitaitoinen näytteenottaja havaitsee yleensä asiakkaan jännityksen ja pyrkii laukaisemaan sitä. Asiakasta pitää rohkaista kertomaan jännityksestään ja taipumuksestaan pyörtyä näytteenottotilanteessa. Tarvittaessa otetaan näyte makuuasennossa, jos asiakas sen hyväksyy. Muuten näytteenottotilanne suunnitellaan niin, ettei asiakas pääse putoamaan tuoliilta, ja varmistetaan, ettei asiakkaalla ole suussa purukumia tai muita vierasesineitä, jotka voisivat aiheuttaa tukehtumisvaaran pyörtymistilanteessa.

Jos asiakas kaikista varotoimenpiteistä huolimatta pyörtyy, näytteenotto keskeytetään välittömästi ja asiakas asetetaan makuuasentoon pää muuta kehoa alemmas. (Tuokko ym. 2009, 51.)

6.1.2 Hyperventilaatio

Asiakkaan jännittäminen voi laukaista hyperventilaation, jossa hengitys syvenee ja tihenee. Oireisiin kuuluu pistelyn tuntemus raajoissa ja suun ympäristössä. Tilanne menee useimmiten ohi, kun asiakasta rauhoitetaan. (Tuokko ym. 2009, 51.)

6.1.3 Mustelma

Tavallisin syy mustelman muodostumiseen on, että neula on näytteenoton yhteydessä lävistänyt laskimon seinämän vain osittain tai se on lävistänyt laskimon takaseinämän, jolloin verta valuu kudokseen. Jos näytteenottokohdan ympäristö alkaa turvota, staasi pitää aukaista ja näytteenotto on keskeytettävä välittömästi. Näytteenottoa painetaan usean minuutin ajan, niin että suonon seinämässä oleva haava tukkeutuu ja vuoto kudokseen lakkaa.

Toinen yleisin syy mustelman muodostumiseen on liian vähäinen tai lyhytkestoinen näytteenottokohdan painaminen neulan poiston jälkeen. Asiakasta kannattaa pyytää vielä itse painamaan näytteenottokohdan jonkin aikaa, jottei veri pääse valumaan näytteenottokohdan ympärillä oleviin kudokseen ja siten estetään mustelman muodostumista.

Asiakkaalta kannattaa aina kysyä, onko hänellä taipumusta pitkittyneeseen haavojen vuotoon. Mustelma on yleensä vaaraton. (Tuokko ym. 2009, 51.)

6.1.4 Laskimotulehdus

Pistokohdan tulehtuminen edellyttää yleensä pitkäaikaista suonon mekaanista ärsytystä, kuten kannyliä tai toistuvia pistoja samalle alueelle. Bakteeri-infektio edistää tulehdusreaktion syntyä. Ensimmäisiä oireita on ihon punoitus ja arkuus. Muita oireita on aristava, viivamainen, sinipunertava laskimo ja kuumotus ärtyneellä alueella. Hoidoksi riittää yleensä raajan pitäminen levossa. Lääkärin tulee kuitenkin aina arvioida tilanteen vakavuus ja hoito. Laskimotulehdusta voi ehkäistä puhdistamalla näytteenottokohdan iho huolellisesti ja huolehtimalla, että näytteenotto aiheuttaa mahdollisimman pienen kudovaurion, sekä välttämällä alaraajojen käyttöä näytteenottoon. (Tuokko ym. 2008, 51–52.)

6.1.5 Valtimopisto

Tahattoman valtimopiston estämiseksi laskimoverinäyte pyritään ottamaan alueilta, joissa riski osua valtimeen on pieni. Valtimopisto voidaan välttää tunnustelemalla näytteenottokohtaa huolellisesti ennen pistämistä, silloinkin kun laskimo on hyvin esillä. Valtimolle tyypillinen syke ja seinämän kimmoisuus erottavat valtimon laskimoista. Valtimoveri erottuu laskimoverestä helakan punaisen värinsä perusteella. Valtimoissa on myös suurempi paine kuin laskimoissa. Jos ilmenee, että neula on joutunut valtimeen, näytteenotto on keskeytettävä välittömästi. Pisto kohtaa painetaan huolellisesti vähintään 15 minuutin ajan ja asiakasta pyydetään varomaan raajan rasittamista ja välttämään raskasta kantamista samana päivänä. (Tuokko ym. 2008, 52.)

6.1.6 Hermopisto

Pisto hermoon on harvinaista, mutta mahdollista. Näytteenottokohdan valinnassa pitää pyrkiä välttämään alueita, joissa on riski vaurioittaa hermoa. Jos asiakas kokee kovan, äkillisen kivun, näytteenotto on keskeytettävä välittömästi. Pisto hermoon sattuu ja voi aiheuttaa kivun tuntemusta muutaman päivän. (Tuokko ym. 2008, 52.)

6.1.7 Verialtistumistapaturma

Näytteenottaja voi altistua asiakkaan verelle ja eritteille. Alttius voi tulla neulanpistosta tai infektoituneen veren tai eritteen roiskuessa rikkinäiselle iholle, limakalvoille tai silmiin. Paras suoja verialtistustapaturmia vastaan on rauhalliset, harkitut ja huolelliset työtavat, sekä näytteenottovälineiden oikea hävittäminen näytteenoton jälkeen. (Matikainen ym. 2016, 32–33.)

Suomessa tavallisimpia veren välityksellä tarttuvia viruksia ovat hepatiitti- B, hepatiitti-C ja immuunikatovirus eli HIV. Riski saada hepatiitti-B viruksen kantajalta neulanpistotapaturmassa on noin 5–25 prosenttia, hepatiitti-C noin 1–5 prosenttia ja HIV noin 0,3 prosenttia. (Matikainen ym. 2016, 32–33.)

Neulan hylsyttyminen, eli neulan laittaminen suojatuppeen takaisin on yleisin pistotapaturman syy. Käytettyjä neuloja tulee aina säilöä erillisessä astiassa ilman hylsyttyä. Asiakkaat, jotka käyttävät suonensisäisiä huumeita tai joille on tehty tatuointeja ja lävistyksiä kontaminoituneilla työvälineillä tai jotka ovat seksin välityksellä saaneet hepatiitti tai HIV-tartunnan, muodostavat tartuntariskin näytteenottajalle. (Mustajoki ym. 2013, 861.)

Verialtistustapaturmassa pistokohtaa tai roiskealuetta huuhdellaan juoksevilla vedellä vähintään viisi minuuttia. Pistokohtaa ei saa puristaa. Jos veristä eritettä on roiskunut silmiin tai suuhun, ne huuhdellaan vedellä. Lääkäri arvioi tartuntariskin. Kaikista verialtistustapaturmista tehdään tapaturmailmoitus työterveyshuoltoon. (Matikainen ym. 2016, 32–33.)

7 TUTKIMUSMENETELMÄ

7.1 Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä

Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä, eli laadullinen tutkimusmenetelmä soveltuu parhaiten seuraavanlaisiin tilanteisiin: ilmiöstä ei ole tietoa, teorioita tai tutkimusta (ilmiötä ei tunneta) tai ilmiöstä halutaan saada syvälinen näkemys. Kvalitatiivisessa tutkimusmuodossa tutkimusaineistoa voidaan kerätä teemahaastatteluilla, havainnoimalla tai hyödyntämällä olemassa olevia dokumentteja ja audiovisuaalisia tallenteita. (Kananen, 2015, 10.)

Kvalitatiivisessa tutkimusmuodossa esimerkiksi haastatteluna saatua tutkimusainetta tulee analysoida jatkuen ja se voi edetä syklistä niin, että haastatteluja tehdään lisää, siihen asti, että ilmiölle saadaan ymmärrys. Prosessi ei siis kulje yksisuuntaisesti vaihe vaiheelta. Laadullisen opinnäytetyön teoriaosan merkitys on tärkeä ja teoria pitää osata linkittää empiriseen osaan. (Kananen, 2015, 10.)

Työn luotettavuutta voidaan tarkastella reliabiliteetilla ja validiteetilla. Reliabiliteetti tarkoittaa tulosten pysyvyyttä ja validiteetti, että tutkitaan oikeita asioita. (Kananen, 2017, 175.)

Luotettavuutta voidaan tarkastella myös kirjallisista tietolähteistä ja aiemmin tehdyistä tutkimuksista, ja arvioida niiden pohjalta tukeeko se omaa tulkintaa. Tutkimustulosta työssä ei voida vakioida, koska on kyse ihmistieteistä, jossa on tutkittu ihmisen ajattelua ja käsitystä tutkittavasta aiheesta. Koska luotettavuustarkastelu on hankalaa, on tutkijan pidettävä huolta, että tutkimusasetelma, tutkimusongelma ja tutkimusmenetelmä on valittu oikein ja työskentely on suunnitelmallista. (Kananen, 2017, 175.)

Laadullisen tutkimuksen tavoitteenani on tarkastella tutkimuskohteena olevaa aihetta haastateltavien näkökulmasta. Haastattelin virassa olevia poliiseja, jotka ottavat laskimoverinäytteitä tai heillä olisi siihen mahdollisuus aiemman ammattipätevyytensä puolesta. Haastattelin poliisien lisäksi kolmea terveydenhuoltoalan ammattilaista, jotka toivat oman näkökulmansa tutkimusaiheelle.

7.2 Teemahaastattelu

Suomen kielessä tiedonkeruuntapaa, jossa henkilöiltä kysytään heidän omia mielipiteitään tutkimuksen kohteesta ja vastaus saadaan puhutussa muodossa, nimitetään haastatteluksi. Haastattelu on käytetyimpiä tiedonkeruun muotoja. Erityisesti vapaamuotoisten tai vähän strukturoitujen haastattelumenetelmien käyttö on lisääntynyt. Koska haastattelu on hyvin joustava menetelmä, se sopii moniin erilaisiin tutkimustarkoituksiin. Haastattelussa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa ja tämä tilanne luo mahdollisuuden suunnata tiedonhankintaa itse tilanteessa. Samoin on mahdollista saada esiin taustalla olevia motiiveja. (Hirsjärvi, Hurme, 2001, 34.)

Teemahaastattelu soveltuu tutkimukseen, jossa aihepiiriä tai tutkimuksen tavoitetta voidaan rajoittaa. Teemahaastattelussa haastattelu kohdennetaan tiettyihin aihepiireihin, ja ominaista sille on se, että haastateltavilla on kokemuksia sekä tietoa samankaltaisista tilanteista. Tutkijalla tulee olla jonkinlainen ennakkokäsitys ilmiöstä, jotta haastattelija voi laatia keskustelun aiheet eli teemat. (Kanonen 2014, 76–77.)

Haastattelu tutkimuksen osana on vuorovaikutustilanne, jolle ovat luonteenomaisia seuraavat piirteet: 1) Haastattelu on ennalta suunniteltu, haastattelija on tutustunut tutkimuksen kohteeseen sekä käytännössä että teoriassa. Tavoitteena on, että haastattelija saa luotettavaa tietoa tutkimusongelman kannalta tärkeitä alueilta. 2) Haastattelu on haastattelijan alulle panema ja ohjaama. 3) Haastattelija joutuu tavallisesti motivoimaan haastateltavaa sekä ylläpitämään hänen motivaatiotaan. 4) Haastattelija tuntee roolinsa, mutta haastateltava oppii sen haastattelun kuluessa. 5) Haastateltavan on voitava luottaa siihen, että annettuja tietoja käsitellään luottamuksellisesti. (Hirsjärvi, Hurme, 2001, 42.)

Ryhmähaastattelua voidaan pitää keskusteluna, jonka tavoite on verraten vapaamuotoinen. Siinä osanottajat kommentoivat asioita melko spontaanisti, tekevät huomioita ja tuottavat monipuolista tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Ryhmähaastattelussa haastattelija puhuu useille haastateltaville yhtä aikaa ja suuntaa väliin kysymyksiä myös ryhmän yksittäisille jäsenille. (Hirsjärvi, Hurme, 2001, 61.)

Ryhmähaastattelulla kaikissa muodoissaan on joitakin etuja, kun sitä verrataan yksilöhaastatteluihin. Ennen kaikkea sen avulla saadaan nopeasti tietoa samanaikaisesti usealta vastaajalta. Monet pitävät sitä helpompana menetelmänä kuin yksilöhaastattelu. Ryhmädynamiikka ja erityisesti valtahierarkia vaikuttavat siihen kuka puhuu ryhmässä ja mitä sanotaan. Erityinen ongelma syntyy silloin, kun yksi tai kaksi henkilöä dominoi ryhmässä. Haastattelija voi tällöin pyytää muilta kommentteja: se helpottaa usein tilannetta. Joskus ryhmähaastattelussa on mukana kaksi haastattelijaa, jolloin tilanteen ohjailu helpottuu. Kun toinen esittää keskustelun teemoja ja seuraa sen kulkua, voi toinen valmistaa uuden teeman aloitusta. (Hirsjärvi, Hurme, 2001, 63.)

8 TUTKIMUS JA SEN TULOKSET

8.1 Tutkimuksen toteutus ja haastateltavat

Tutkimukseni vaati haastattelujen osalta tutkimusluvan Sisä-Suomen poliisilaitokselta, jonka sain varsin nopeasti. Tutkimuslupaa odottaessani aloin kartoittamaan haastateltavia poliiseja aiheeseeni Sisä-Suomen poliisilaitokselta. Sain huomata heti työni alussa, että alaa vaihtaneita sairaanhoitajia on paljon poliisissa, mutta näytteitä ottavia poliiseja ei niinkään. Kysynnän tein Pirkanmaalle, enkä laajentanut otantaani muualle kireän aikataulun vuoksi. Lopulta löysin yhden laskimoverinäytteitä ottavan poliisin. Päätin haastatella tämän vuoksi myös poliiseja, jotka ovat aiemmalta koulutukseltaan sairaanhoitajia, vaikka heillä ei ole kokemusta näytteenotosta poliisina. Valitsin kaksi poliisia haastateltavaksi ja sain heiltä näin tietoa miksi he eivät ota näytteitä ja miten he kokevat poliisin laskimoverinäytteenottajana.

Poliisien haastattelujen osalta toteutin työn aineiston keruun puolistrukturoituina eli niin sanotulla teemahaastattelulla, jossa oli ennalta laaditut haastattelukysymykset. Haastateltavat saivat ennalta kysymykset sähköpostitse, jotta he pystyivät ennalta pohtimaan vastauksiaan ennen haastattelua.

Haastattelun tavoitteena oli, että haastateltavat tuottavat tutkittavasta aiheesta monipuolisesti tietoa, kommentoivat spontaanisti ja kertovat omia huomioitaan. Haastatteleamalla henkilökohtaisesti minulla oli mahdollisuus varmistaa molemminpuolinen ymmärrys kysymystilanteessa. Minun oli myös mahdollista toistaa kysymykseni. Väärinymmärryksiä voitiin oikaista saman tien ja pystyin täsmentämään kysymyksiäni haastattelutilanteessa.

Suoritin sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten haastattelun ryhmähaastatteluna, koska koin ryhmähaastattelun soveltuvan parhaiten heille. Samalla säästin aikaa ja minusta se oli soveltuvin aineistonkeruumenetelmä tutkimukseeni.

Kaikki, joita haastattelin ovat virassa olevia poliiseja ja he työskentelevät Sisä-Suomen poliisilaitoksella. Haastateltavat vastasivat anonyymisti haastattelukysymyksiin. Haastateltavat poliisit valikoituivat oman tietoni mukaan, ketkä ovat aiemmalta koulutukseltaan sairaanhoitajia. Lähetin ensin kyseisille poliiseille sähköpostin, jossa esittelin opinnäytetyöni ja suunnitelman työntoteutukselle. Myöntävän vastauksen jälkeen lähetin heille haastattelukysymykset, joita tulisin heiltä kysymään. Jos olisin kerännyt aineiston heiltä pelkästään kirjallisena vastauksena kysymysrunkooni, kyseessä olisi ollut aineiston keruumenetelmänä kysely, eikä teemahaastattelu.

Haastattelut toteutettiin jokaisen poliisin kanssa erikseen heinäkuun 2024 aikana. Sovin tapaamiset poliisilaitokselle ja haastattelut kestivät kolmekymmentä minuuttia kerrallaan. Haastatteluja ei tallennettu muutoin kuin omilla muistiinpanoillani.

Haastateltavat poliisit esiintyvät tutkimuksessani anonymisti. Tutkimuksessani nimeän poliisihaastateltat numeroilla, 1, 2 ja 3.

Haastattelujen runko ja kysymykset oli kaikille poliisi haastateltaville samat. Haastattelukysymykset lähetettiin haastateltaville etukäteen sähköpostitse ja henkilökohtaisessa tapaamisessa keskustelimme aiheesta kysymysten pohjalta.

Haastattelukysymykset olivat:

Minkälainen koulutus sinulla on verinäytteenotosta?

Mitä poliisilaitos/asema vaatii, jotta voi ottaa verinäytteen epäillystä?

Kauanko olet ottanut verinäytteitä poliisina?

Minkälaisissa tilanteissa olet ottanut verinäytteen epäillystä?

Minkälaisissa tilanteissa et ole ottanut verinäytettä epäillystä?

Miten epäilty on suhtautunut poliisiin ottamaan verinäytteeseen?

Miten partio parisi on suhtautunut siihen, että otat verinäytteitä?

Vaatiiko poliisilaitos/asema lisä – tai kertauskoulutusta verinäytteenottoon?

Minkälaisen ohjeistuksen olet saanut työnantajaltasi poliisiin suorittamasta verinäytteenotosta?

Käytkö lisä – tai täydennyskoulutuksissa verinäytteenotosta?

Mitä ongelmakohtia tai haittoja näet poliisiin suorittamasta verinäytteenotosta?

Mitä hyötyä näet poliisiin suorittamasta verinäytteenotosta?

Haastattelin poliisien lisäksi lähi- ja sairaanhoitajia Tampereen pääpoliisiaseman selviämisasemalla tutkimusaiheeseen. Selviämisasema on Tampereen pääpoliisiaseman päihtyneiden säilytystilojen vieressä oleva yksikkö, jossa hoidetaan pähtyneitä, jotka eivät päihtymystilansa vuoksi kykene huolehtimaan itsestään. Yksikössä otetaan poliisiin pyynnöstä laskimoverinäytteitä.

Teemahaastattelutilanteen toteutin ryhmäkeskusteluna vapaamuotoisesti heinäkuussa 2024 ja siihen osallistui kolme hoitajaa. Ryhmäkeskusteluun osallistuneet eivät saaneet etukäteen tietää esitettäviä kysymyksiä keskustelussa. Haastattelukysymyksenä oli: mitä hyötyjä ja haittoja hoitajat näkevät poliisin suorittamasta verinäytteenotosta.

Terveydenhuoltoalan henkilöiden haastattelun toteutin anonymisti, eikä heistä kerätty henkilötietoja tutkimukseen. Keskustelua ei tallennettu, mutta oman muistini tueksi kirjasin muistiinpanoja haastattelun aikana. Haastateltavat sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset nimeän tutkimuksessani numeroilla 1, 2 ja 3. Numero 1 oli sairaanhoitaja, numero 2 lähihoitaja ja numero 3 sairaanhoitaja.

8.1.1 Tausta ja koulutus

Haastateltavat poliisit esiintyvät tutkimuksessa anonymisti ja nimeän heidät työssäni haastateltava 1, 2 ja 3.

Kaikki haastateltavat olivat toiselta koulutukseltaan sairaanhoitajia, joilla oli ammattioikeus sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolta eli Valviralta. Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinon suorittanut on ammattinimikkeeltä sairaanhoitaja ja koulutus sisältää 210 opintopistettä. Haastateltava 2 ja 3 olivat valmistuneet sairaanhoitajiksi 1998. Haastateltavat 1 ja 3 kertoivat, että he olivat erikoistuneet sairaanhoitajina sisätautikirurgiaan. Työtaustoiltaan sairaanhoitajina kaikki haastateltavat olivat työskennelleet sairaaloiden erikoissairanhoidossa, ja heillä oli kokemusta laskimoverinäytteidenotosta.

Haastateltavien työtaustat poliisissa olivat valvonta- ja hälytyssektorilla, rikostorjunnassa sekä teknisessä rikostutkinnassa. Jokaisella haastateltavalla oli työkokemusta poliisissa yli kymmenen vuotta.

Haastateltava 1 kertoi, että hän ei ole ottanut selvää, mitä poliisilaitos vaatii verinäytteenotosta poliisina, eikä hänen työtehtävänsä poliisissa ollut sellaisia, että hän olisi verinäytteitä ottanut.

Haastateltava 2 kertoi, että hän on saanut luvan verinäytteenottoon poliisiasemaltaan, mutta ei ole käyttänyt oikeuttaan näytteidenottoon poliisissa.

Haastateltava 3 kertoi, että hän oli lähimmälle esihenkilölle tuonut ilmi mahdollisuudestaan ottaa laskimoverinäytteitä poliisina aiemman koulutuksensa puolesta, kun Poliisihallitus antoi ohjeistuksen vuonna 2013. Poliisilaitos oli pyytänyt häneltä näyttökokeen paikallisessa sairaalassa laskimoverinäytteenotosta. Näyttökoe oli suoritettu terveydenhuollon yksikössä, jossa hoitaja oli valvonut näytteenoton. Tämän jälkeen haastateltava 3 oli saanut luvan poliisilaitoksen päällystöltä suorittaa

työtehtävissä poliisina laskimoverinäytteidenottoa ja hänelle oli laminoitu poliisihallituksen ohjeistuksen mukaisesti kuvallinen kortti oikeudesta ottaa verinäytteitä poliisina. Haastateltava 3 kertoi pitävänsä korttia virkamerkkikotelossa, jossa se oli helposti saatavilla näytettäväksi kohdehenkilölle. Haastateltava 3 kertoi, että on ottanut paljon verinäytteitä poliisina kohdehenkilöiltä.

Kaikki haastateltavat kertoivat, että he eivät ole osallistuneet täydennyskoulutuksiin verinäytteidenotosta poliisiuran aikana. Tämä perusteltiin, että välineet ja tekniikka näytteenottoon eivät ole muuttuneet ja koulutukselle ei koettu tarvetta. Neulat ovat vaihtuneet käyttäjä turvallisimmiksi esimerkiksi turvaneuloilla, ja siipineulat antavat näytteenottajalle enemmän liikkumatilaa ottaa näytettä.

Kaikki haastateltavat kertoivat, että tietoa pitäisi lisätä siihen, miten toimia käytännössä, jos haluaa poliisina ottaa laskimoverinäytteitä ja siihen on vaadittava koulutus taustalla. Oma-aloitteellisuus ja aktiivisuus oli heidän mielestään tärkeää. Näytteenotosta ei makseta erillistä korvausta, mutta siihen oli mahdollista saada erityisosaamisena palkanlisän.

8.1.2 Verinäytteenottaminen poliisina

Haastateltavat 1 ja 2 eivät olleet ottaneet laskimoverinäytteitä poliisina, vaikka heillä on siihen vaadittu koulutus ja osaaminen. He eivät kokeneet tarvetta ottaa verinäytteitä poliisina ja syy tähän oli esimerkiksi lyhyet ajomatkat terveydenhuollon yksiköihin, tai oma työtehtävä ei liittynyt sellaisiin tehtäviin, jossa verinäyte otettaisiin epäilyltä.

Haastateltava 3 kertoi, että hän haluaa ehdottomasti hyödyntää omaa osaamistaan aiemmasta ammatistaan. Hän kertoi haastattelussa, että pitää verinäytteenottoa mielekkäänä tehtävänä ja sen vuoksi hän niitä ottaakin poliisina. Haastateltava 3 kertoi myös, että koki verinäytteenoton tarkoituksen mukaisena ja hyödyllisenä kaikille osapuolille.

Se kuinka usein haastateltava 3 otti verinäytteitä epäilyiltä, vaihteli. Vuodenaika oli yhtenä osatekijänä. Kesällä rattijuopumusepäilyjä oli enemmän kuin talvella. Rikosnimikkeet, joissa hän on ottanut verinäytteen epäilyltä, olivat olleet rattijuopumus ja törkeä rattijuopumus tieliikenteessä, sekä vesiliikennejuopumus vesillä. Haastateltava 3 arvioi, että ottaa noin kaksi kertaa kuukaudessa epäilyltä verinäytteet.

Yhtenä syynä, miksi haastateltava 3 kertoi ottaneensa verinäytteitä tarkkuusalkometrin sijaan, oli että tarkkuusalkometrilaitte ei ollut käytettävissä juuri tuolloin esimerkiksi huollon takia, jolloin verikoe oli otettava kohdehenkilöstä alkoholin tai muun huumaavan aineen pitoisuuden määrittämiseksi verestä.

Kaikki haastateltavat painottivat haastattelussa, että poliisina on oikeus, ei velvollisuus ottaa verinäytteitä. Poliisi, jolla on ammattipätevyys ja oikeus verinäytteenottoon voi ja pitääkin valita kohdehenkilönsä, keneltä hän verinäytteen ottaa työturvallisuuden vuoksi.

Haastateltava 1 kertoi, että ei ottaisi verinäytettä aggressiiviselta kohdehenkilöltä ja haastateltava 2 totesi samaa haastattelussa.

Haastateltava 3 kertoi, että arvioi tarkkaan keneltä hän ottaa ja mistä kohtaa verinäytteen. Esimerkiksi hän ei suosi näytteenottoa, kun kyseessä on suonensisäisiä huumeita käyttävät henkilöt, joilla oli huonot suonet toistuvien pistämien takia. Myös jos kohdehenkilö antoi käytöksellään viitteitä, että näytteenotto ei ole työturvallista hänet kuljetettiin terveydenhuollon yksikköön verinäytteenottoon. Hoitaja otti verinäytteen kohdehenkilöltä ja poliisi turvasi, että verinäyte saatiin kohdehenkilöltä. Jokainen haastateltava kertoi, että poliisin tehtävät tulevat ensimmäisenä ja näytteenotto oli toissijainen työtehtävä.

8.1.3 Poliisin työpari ja kohdehenkilö

Haastateltava 1 ei osannut vastata kysymykseen, miten partiopari, eli työpari suhtautuu verinäytteenottoon kokemuksena, mutta oletti, että työparilla tuskin on kieltävää mielipidettä verinäytteenotosta kenttäolosuhteissa.

Haastateltava 2 kertoi, että uskoo kollegoiden suhtautuvan verinäytteenottoon positiivisesti.

Haastateltava 3 kertoi, että hänen työpareillansa ei ole ollut erikoisempaa mielipidettä hänen ottaessa verinäytteitä epäillyiltä. Haastateltava 3 kertoi haastattelussa, että hänen työparinsa on kokenut positiiviseksi verinäytteenoton kentällä, koska se on säästänyt aikaa ja he ovat päässeet vapautumaan seuraavalle tehtävälle nopeammin.

Haastateltava 1 ei osannut vastata haastattelussa, miten kohdehenkilö suhtautuisi poliisin ottamaan verinäytteeseen.

Haastateltava 2 kertoi haastattelussa, että on joskus keskustellut asiakkaan kanssa mahdollisuudesta, että poliisi ottaisi heiltä verinäytteen. Suhtautuminen asiaan/ajatukseseen oli ollut positiivinen asiakkaalta.

Haastateltava 3 mukaan kohdehenkilöt ovat suhtautuneet positiivisesti poliisin suorittamaan verinäytteenottoon. Haastateltava 3 kertoi haastattelussa, että hän oli näytteenottotilanteessa selvittänyt kohdehenkilölle, että ei tarvitse lähteä käymään terveysasemalla tai lähimmän ambulanssin

luokse näytteenottoon ja näin ollen kaikkien aikaa säästyisi, kun näyte otettaisiin paikan päällä. Haastateltava 3 kertoi haastattelussa, että kukaan kohdehenkilöistä ei ollut kieltäytynyt poliisin suorittamasta verinäytteenotosta, mikä on poliisihallituksen mukainen edellytys poliisin suorittamalla näytteenotolle. Haastateltava 3 kertoi myös haastattelussa, että hän oli ottanut muiden partioiden kohdehenkilöiltä verinäytteitä, jolloin ajansäästön hyötyä oli syntynyt myös muille partioille. Tämä oli toki vaatinut sen, että hänen oma partionsa oli suhteellisen lähellä toista partiota.

8.1.4 Hyödyt

Haastateltava 1 kertoi, että hänestä poliisin suorittamasta verinäytteenotossa säästetään aikaa ja resurssia, koska kohdehenkilöä ei tarvitse kuljettaa lähimpään terveydenhuollon yksikköön.

Haastateltava 2 kertoi näkevänsä hyötyinä sen, että poliisin suorittama verinäytteenotto nopeuttaa prosessia huomattavasti, kun ei tarvitse jonottaa terveystieteissä ja pääsee irtautumaan seuraavalle tehtävälle nopeammin. Haastateltava 2 kertoi myös, että hyötynä poliisin suorittamassa verinäytteenotossa oli myös siinä, että työtä kyetään silloin tekemään niin sanotulla yhden kosketuksen taktiikalla, eli tarkoittaen sitä, että prosessista jää vaihteita pois.

Haastateltava 3 kertoi, että näki hyötyinä, että verinäytteenotto kentällä nopeuttaa prosessia, lyhentää kuljetusmatkoja ja aikaa tehtävällä. Työ oli myös sujuvampaa, ripeämpää haastateltava 3 mukaan, kun poliisi otti verinäytteet kohdehenkilöltä kentällä. Haastateltava 3 toi myös ilmi haastattelussa, että hänen ammattitaitonsa verinäytteidenotosta säilyi ottaessaan verinäytteitä suhteellisen säännöllisesti ja koki tämän itselleen hyödylliseksi asiaksi.

Kaikki haastateltavat toivat esille haastatteluissa, että erityishyöty näytteenotosta on varmasti pitkien etäisyyksien piireissä ja sellaisilla poliisiasemilla, joissa ei ole tarkkuusalkometriä käytettävissä juuri sillä hetkellä.

8.1.5 Haitat

Haastateltava 1 kertoi, että haittoina hän näkisi aseptiikan toteutumisen verinäytteenotossa poliisin partioautossa. Haastateltava toi esille ongelmiksi verinäytteenottovälineiden puhtauden ja puhtaanapidon, sekä mitä lisävälineistöä verinäytteenottajan tehtäväksi tulisi hankkia itselleen. Haastateltava 1 toi myös ilmi, että kohdehenkilö luo merkittävän riskin verinäytteenottoon, jos hän ei olisikaan verinäytteenottohetkellä suostuvainen ja näytteenottajalle voisi mahdollisesti tapahtua pistotapaturma itseään tai muita kohtaan tilanteessa.

Haastateltava 2 kertoi, että näkisi haitoiksi partioautojen tilat ja ergonomian näytteenotossa. Haastateltava 2 toi ilmi haastattelussa, että mahdolliset tartuntataudit, etenkin veriteitse tarttuvat taudit ovat haittoina ja ongelmina verinäytteenotossa kenttäolosuhteissa. Riskeiksi hän toi ilmi infektiot ja hermovauriot, joita voisi tulla jälkikomplikaatioina pistämisestä. Haastateltava 2 kertoi myös haastattelussa, että hänestä kohdehenkilön äkillinen väkivaltaisuus oli riski näytteenottajalle.

Haastateltava 3 kertoi, ettei ollut kokenut haittoja verinäytteenotosta kentällä. Pistotapaturmia tai äkillisiä väkivaltatilanteita verinäytteenoton aikana ei ollut tapahtunut. Pistämisestä johtuvia jälkihaittoja, tai vammoja ei ollut haastateltava 3 mukaan tapahtunut kohdehenkilölle. Haastateltava 3 kertoi, että on ohjeistanut kohdehenkilöä painamaan pistokohtaa hetken aikaa ja että yleisin haitta pistämisestä oli mustelma pistokohdassa.

8.1.6 Terveysthuoltoalan ammattilaisten näkemys

Haastateltavat nimeän tutkimuksessani haastateltava 1, 2 ja 3. Haastateltava 1 ja 3 olivat käyneet sosiaali- ja terveystalan ammattikorkeakoulun ja olivat ammattinimikkeiltään sairaanhoitajia. Haastateltava 2 oli suorittanut sosiaali- ja terveystalan perustutkinnon ja oli ammattinimikkeellään lähihoitaja.

Ryhmähaastattelussa haastateltavat 1 ja 2 eivät olleet tietoisia, että poliisi voi ottaa laskimoverinäytteitä epäillyssä rattijuopumusrikoksessa. Haastateltava 3 oli tietoinen asiasta, mutta ei ollut kohdannut verinäytteitä ottavaa poliisia. Haastateltavista 1 ja 3 ottivat poliisin pyynnöstä laskimoverinäytteitä. Haastateltava 2 ei ottanut laskimoverinäytteitä laisinkaan, koska hänellä ei ollut vaadittavaa koulutusta näytteidenottoon.

Kaikki haastateltavat kertoivat, että hyvänä puolena poliisin suorittamassa verinäytteenotossa on, että työ on heiltä pois ja työaika säästyy jokaiselta.

Haastateltavat pohtivat partioauton soveltuvuutta verinäytteidenotto paikaksi. Haastateltavilta syntyi myös keskustelua, miten mahdolliset jälkikomplikaatiot hoidettaisiin kenttäolosuhteissa. Työturvallisuus oli myös yhtenä haastattelun aiheena. Haastateltava 1 ja 3 oli kokemusta, että kohdehenkilö on vastustanut verinäytteenottoa ja poliisipartio oli turvannut näytteenottotilannetta.

Kaikki haastateltavat toivat esiin keskustelussa, että poliisin suorittamasta verinäytteenotosta on varmasti hyötyä haja-asutusalueilla, missä kuljetusmatkat ovat pitkiä.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

9.1 Johtopäätökset

Yleisin tilanne, jossa haastateltava 3 suoritti laskimoverinäytteenoton kenttäolosuhteissa, oli epäilty rattijuopumus. Näyte oli otettu poliisin partioautossa tai veneessä paikan päällä. Tällä tavoin toimimalla on säästetty aikaa ja resursseja. Poliisipartion ei ole tarvinnut kuljettaa epäiltyä lähimpään terveydenhuollon yksikköön ja he ovat suorittaneet tehtävän nopeammin.

Täydennyskoulutuksen osalta poliisi haastateltavat vastasivat kaikki, että eivät ole käyneet täydennyskoulutuksissa näytteenotosta. Poliisihallituksen ohjeessa ei ole kirjattu, että osaamista pitäisi näyttökokeen jälkeen uusida tietyin väliajoin, joten kerran suoritettu koe riittää, että on oikeus ottaa laskimoverinäytteitä. Ohjeessa on kuitenkin merkitty, että sosiaali- ja terveysalan ammattihenkilön on ylläpidettävä ja kehitettävä omaa osaamistaan näytteenottoon ja näin ollen hänelle on tarjottava mahdollisuus osallistua tarvittaviin täydennyskouluksiin.

Haastateltavat kertoivat kaikki, että kokevat poliisin ottaman verikokeen nopeuttavan työtehtävällä oloa ja säästävän näin ollen aikaa. Ajansäästö syntyi siitä, ettei tarvinnut tai tarvitse ajaa kohdehenkilöä terveysasemalle tai muuhun terveydenhuollon yksikköön. Partio pääsi tai pääsisi näin ollen nopeammin vapaaksi seuraavalle tehtävälle. Hyötyä syntyi myös muille poliisipartioille, koska verinäytteitä ottava poliisi kävi myös ottamassa heidän epäillyiltä tarvittavat verinäytteet, jos hän sattui olemaan lähellä kyseistä partiota. Hyödyksi koettiin myös oman työnkuvan vaihtelevuus ja aiemman opitun asian ja taidon hyödyntäminen poliisissa.

Haastateltava 3 toi ilmi, että työpari ja kohdehenkilö kokivat hyväksi ja aikaa säästäväksi asiaksi, että verinäyte otettiin poliisin toimesta. Kohdehenkilöllä on oikeus kieltäytyä poliisin suorittamasta verinäytteenotosta, mutta näin ei ollut käynyt haastateltava 3 kertomana.

Haitat verinäytteenotosta poliisina nähtiin enemmänkin mahdollisina haittoina ja negatiivisina asioina, mitä poliisin suorittamasta näytteenotosta voisi koitua. Yhtenä haittana nähtiin näytteenoton tilat kenttäolosuhteissa. Tilat partioautossa eivät ole ergonomiset näytteenottajalle ja välitilaan ei haluttu tai ei haluta ottaa niin sanotusti epäsiistiä asiakasta. Myös terveydenhuoltoalan ammattilaisten haastattelussa nousi ergonomia ja työtila asiaksi, joka tulisi ottaa huomioon näytteitä ottaessa kenttäolosuhteissa.

Haitaksi koettiin, että kohdehenkilön terveystiedoista, kuten esimerkiksi tarttuvista taudeista ei saada tietoja, kun pelkästään kohdehenkilön itse kertomana. Näin ollen vastuu mahdollisista komplikaatioista näytteenotosta jää näytteenottajalle ja hänen on arvioitava, keneltä hän näytteenottaa ja kuinka luotettava hän pitää kohdehenkilön kertomusta omasta tilastaan. Tarttuvia tauteja veriteitse on esimerkiksi HIV ja kohdehenkilö voi sairastaa verenhyytymiseen liittyviä sairauksia, jolloin komplikaationa on vuoto pistokohdasta. Yleisin haitta mikä näytteenotosta koituu, oli haastateltavien mukaan mustelmat näytteenottokohdasta.

Kohdehenkilön vastustaminen näytteenottoon koettiin myös haittana, jos kohdehenkilö antaisi ensin suostumuksensa ja sitten näytettä ottaessa pyörtäisi yhteistyönsä näytteenottoon. Tällaisia tilanteita ei ollut syntynyt näytteitä ottavalle poliisille, koska hän oli arvioinut ja ennakoinut kohdehenkilön käytöstä ja mielentilaa. Työturvallisuus on tärkeä asia ja siitä ei tule tinkiä. Uskoisin, että jokaisella näytteitä ottavalla poliisilla on pelisilmää arvioida, keneltä hänen on mahdollista ottaa verinäyte turvallisesti.

Mahdolliset pistotapaturmat koettiin myös haittoina niissä tilanteissa, joissa kohdehenkilö ei olisi-kaan soveltuva poliisin ottamaan näytteenottoon ja näytteenotto olisi jo aloitettu. Kaikki haastateltavat kertoivat, että ensisijaisena he ovat kuitenkin poliiseja tilanteissa, eivätkä terveydenhuoltoalan edustajia. Pistotapaturmia ei ollut haastateltavan 3 mukaan tapahtunut. Pistotapaturmat jo kerran pistetyllä, kontaminoituneella eli likaisella neulalla ovat mielestäni harvinaisia ammattilaiselle, jos kukaan ei häiritse fyysisesti neulaa käsitellessä.

Itseäni jäi mietityttämään, miten hygienia huolehditaan mahdollisessa altistumisessa verelle, tai muille eritteille kenttäolosuhteissa verinäytteenotossa, kun käytettävissä ei ole juoksevaa vettä. Mielestäni silmien huuhteluun tarkoitettuja pulloja voisi käyttää tähän tarkoitukseen, mutta ohjeistuksen mukaan vedellä huuhtelua pitäisi tehdä viiden minuutin ajan altistuskohtaan. Toisena, mitä jäin pohtimaan jälkikäteen on kohdehenkilön mahdollinen pyörtyminen näytteenoton yhteydessä. Henkilön mahdollinen putoaminen istuma-asennosta pitäisi ennakoida vammojen ehkäisemiseksi. Pyörtynyt henkilö tulisi kyetä laskemaan turvallisesti makuuasentoon, mutta poliisin partioautossa ei ole tähän mielestäni riittävästi tilaa.

9.2 Pohdinta

Työn tarkoituksena oli saada selville, miten poliisit, joilla on terveydenhuollon ammattihenkilönä oikeus ottaa laskimoverinäytteitä, kokevat verinäytteenoton epäilyltä. Halusin myös selvittää, miten Poliisihallitus ohjeistaa poliiseja verinäytteenottoon ja kuinka näytteenotto toteutetaan käytännössä. Sain vastaukset tutkimuskysymyksiini haastatteluissa ja teoria aineistoni pohjalta.

Opin itse työstäni, miten käytännössä tulee toimia, jos poliisina haluaa ottaa verinäytteitä, sekä minkälainen on Poliisihallituksen ohjeistus verinäytteidenottoon poliisina. Opin myös, mitä haittoja ja hyötyjä poliisin suorittamasta verinäytteenotosta on koettu poliisien ja terveydenhuoltoalan ammattilaisten näkökulmasta.

Mielestäni laadullinen tutkimus ja aineistonkeruumenetelmänä käytetty haastattelu oli sopiva valinta tutkimukseeni, joilla sain vastauksen kysymyksiini. Laadullista tutkimusmenetelmää käyttäessäni tutkimukseni tulosta ei ole voitu vakioida, koska kyse on ollut ihmistieteistä, jossa on tutkittu ihmisen ajatusta ja käsitystä tutkittavasta aiheesta.

Aihetta voisi tulevaisuudessa laajentaa määrällisellä tutkimusmenetelmällä ottaen selvää, kuinka paljon poliisissa on henkilöitä, joilla on aiemman tutkintonsa vuoksi mahdollisuus ja oikeus ottaa verinäytteitä poliisina, sekä kuinka moni niitä ottavat kentällä. Yhtenä tutkimuskysymyksenä määrällisessä tutkimuksessa voisi olla, kuinka paljon tulee säästöjä, kun epäiltyä ei tarvitse kuljettaa lähimpään terveydenhuollon yksikköön. Aihetta voisi laajentaa myös tutkimalla minkälaisia alueellisia eroja aiheeseen liittyy. Haja-asutusalueilla on pidemmät välimatkat, jolloin varmasti syntyy oikeaa säästämistä, kun kohdehenkilöä ei tarvitse kuljettaa verinäytteenottoon.

Tutkimuksessani haasteena oli löytää poliiseja, jotka ottavat verinäytteitä. Olisin voinut laajentaa kyselyäni muihin poliisipiireihin Sisä-Suomen lisäksi, jolloin olisin saanut lisää haastateltavia tutkimukseeni. Olisin myös saattanut tavoittaa isomman kirjon verinäytteitä ottavia poliiseja käyttämällä esimerkiksi tiedonkeruumenetelmänä kyselylomaketta ja lähettämällä ne sähköpostitse.

Työelämässä painotetaan osaamisen ja taidon valjastamista ja tehtäviä pitäisi jakaa osaamisen mukaan. Mielestäni olisi hyvä, että poliisissa kannustettaisiin ja tuettaisiin entisiä hoitajia ottamaan verinäytteitä epäillyltä valvonta- ja hälytyssektorilla ja etenkin liikennepoliisissa. Pääkaupunkiseudulla ja kaupungeissa en koe, että poliisin on tarkoituksenmukaista ottaa verinäytteitä, kun terveysaseman yksiköihin ei ole pitkiä matkoja.

Mielestäni sosiaali- ja terveysalan ammattihenkilön, joka on kouluttautunut poliisiksi ja työskentelee valvonta- ja hälytyssektorilla, tulisi ehdottomasti hyödyntää osaamistaan ja taitoaan ottamalla laskimoverinäytteitä epäillyssä rattijuopumusrikoksessa ja tämä pitäisi huomioida erityisosaamisena poliisissa.

Toivon, että tulevaisuudessa joku tekee samankaltaisen tutkimuksen kuin opinnäytetyöni, joka ulottuu myös muihin poliisipiireihin. Näin saataisiin laajemmalla skaalalla selville minkälainen tarve ja hyöty on poliisien ottamista verinäytteistä kentällä.

10 LÄHTEET

Artikkeli rattijuopumuksesta. Henrik Pirhonen. 23.5.2022. Luettu 17.8.2024

<https://www.rikoslakimies.fi/post/rattijuopumus>

Artikkeli Poliisien puhallusseulonnoista. 13.11.2023. Luettu 7.9.2024

<https://poliisi.fi/-/poliisi-tehostaa-huumeuskien-paljastamista-liikenteesta>

Friman, Tarja, Kuparinen, Marja, Lehto, Liisa, Liikanen, Eeva, Kivisalmi, Ville. 2021. Laboratoriotutkimusten näytteenotto. Byretti kustannus. Helsinki

Hakala, Juha. 2022. Hyvä, parempi, valmis: opinnäyteopas ammattikorkeakouluille. Gaudeamus. Helsinki

Hirsjärvi, Sirkka, Hurme, Helena. 2001. Tutkimushaastattelu. Helsingin yliopisto. Helsinki

Kananen, Jorma. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylä

Kananen, Jorma. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Jyväskylä

Kuvat 1–7 Jonna Lehtinen

Liikenneturvan info. Luettu 20.8.2024

<https://www.liikenneturva.fi/liikenteessa/huumeet-liikenteessa/#f33fb167>

Liikenneturvan info. Luettu 20.8.2024

<https://www.liikenneturva.fi/liikenteessa/rattijuopumus/#f33fb167>

Matikainen, Anna-Mari, Miettinen, Marja, Wasström, kalle. 2016, Näytteenottajan käsikirja. Edita. Helsinki

Miettinen, Marja, Rusanen, Seija. 2022. Näytteenottajan käsikirja. Edita. Helsinki

Mustajoki, Marianne, Pellikka, Minna, Alila, Anja, Rasimus, Mirja, Matilainen, Elina. 2013. Sairaanhoidajan käsikirja. Duodecium. Helsinki

Pakkokeinolaki 22.7.2011/806

Poliisihallituksen ohje 2013. 2020/2013/773. Terveysthuollon ammattia harjoittamaan oikeutetun poliisimiehen oikeus ottaa verinäyte

Rikoslaki 19.12.1889/39

Tolvanen, Matti. 1999. Tieliikennerikokset. Helsinki. Kauppakaari.

Tuokko, Seija, Rautajoki, Anja, Lehto, Liisa. 2008. Kliiniset laboratorionäytteet, Kustannusosakeyhtiö Tammi. Livonia Print. Latvia

Warpenius, Katariina, Holmila, Marja, Tigerstedt, Christofer. 2013. Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Tampere.